

RECEPTAREA LUI NAE IONESCU

Nicolae C. Ionescu, bunicul meu, cunoscut ca profesorul Nae Ionescu, a fost un nume interzis înainte de 1990, dar despre care s-a scris relativ mult după aceea, iar eu îmi fac o datorie de onoare mulțumindu-le și pe această cale celor care i-au studiat viața și opera pe vremea când acesta era un act de sfidare de-a dreptul periculos și au așternut pe hârtie concluziile imediat ce s-a putut. Promptitudinea cu care au făcut acest lucru este o dovadă că preocuparea era sinceră, de dată foarte veche și absolut dezinteresată.

Dan Zamfirescu (născ. 1933), profesor universitar și filolog, lingvist, absolvent al Facultății de Limbi și literaturi străine, Facultatea de Limbi slave (1966), doctor al Universității din București din 1971 cu teza *Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie*. Probleme controversate, a fost primul care a republicat, încă în 1990, într-o ediție anastatică, culegerea de articole *Roza vânturilor* alcătuită de Mircea Eliade în principal din articolele publicate de Nae Ionescu la *Cuvântul*, readucând astfel în actualitate una dintre valorile incontestabile ale culturii românești. „A fost nevoie de o revoluție spre a putea încerca să aducem cultura română, din acest punct de vedere, la punctul de plecare părăsit de alții de multe decenii! Dar rapiditatea recuperării decalajelor a fost totdeauna caracteristică românilor și plecăm la drum cu această încredere într-o tradiție ce nu s-a dezmințit”, spune Dan Zamfirescu în prefața la ediția amintită. Editorul își expune motivele pentru care s-a oprit tocmai asupra acestei cărți pentru republicare: „Am ales pentru această inaugurare cartea lui Nae Ionescu deoarece suntem convinși că nici o altă carte românească nu se cere mai urgent cunoscută și valorificată, și anume într-o direcție vitală pentru existența națională: învățarea metodei de a gândi cu mintea proprie, cu priză la real și cu înțelegerea acelui lucru esențial care este viața, ipostaza vie a realului.”¹ Pentru Dan Zamfirescu, Nae Ionescu este cel „care a tradus în limbajul specialității filozofice gândirea tradițională românească, a țaranului român, a domnilor și cărturarilor și a primilor mari gânditori moderni [...] demn de a figura în istoria filozofiei europene alături de marii întemeietori de direcții filozofice, deschizători de drumuri noi minții omenеști în căutarea veșnică a adevărului și a echilibrului existențial. [...] Nae Ionescu este, alături de Lucian Blaga, ctitorul filozofiei românești. „Filozofia

¹ Dan Zamfirescu, „La început de drum”, prefață la volumul *Roza vânturilor*, Ed. Roza Vânturilor, București, 1990, p. 1. (nenumerotată). Ediție anastatică după: Nae Ionescu, *Roza vânturilor. 1926–1933*. Culegere îngrijită de Mircea Eliade, Editura „Cultura Națională”, București, 1937

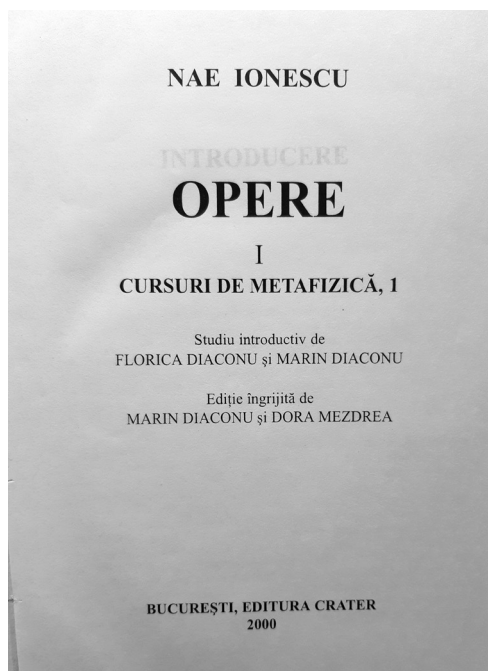
românească se sprijină pe acești doi gânditori, așa cum un viaduct se înrădăcește la cele două capete în solul atotțiitor, permițând acolo mobilitatea oamenilor și lucrurilor, aici a ideilor. Fără unul dintre ei, gândirea românească și identitatea filozofică românească se prăbușesc.”²

Unul dintre principalii editori de după 1989 ai operei lui Nae Ionescu este astăzi **Marin Diaconu** (născ. 1937), absolvent al Facultății de Filozofie din București în 1965. Acesta a obținut doctoratul în filozofie în 1980 cu teza *Conceptul de ideal în filosofia românească interbelică*. Firește că studiind filozofie interbelică trebuia să ajungă în mod inevitabil la Nae Ionescu, chiar dacă nu putea mărturisii public acest lucru. Studiile de atunci și-au găsit materializarea după 1989: în 2000 prezintă publicului volumul I din seria *Operele Complete*: Nae Ionescu, *Opere. I. Cursuri de metafizică, 1*, studiu introductiv de Florica Diaconu și Marin Diaconu, ediție îngrijită de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, București, Ed. Crater, 2000. În studiul introductiv, M. Diaconu arată că, dacă în perioada interbelică era „cineva” și o personalitate foarte controversată, în perioada postbelică, până în 1989, a fost trecut sub tăcere sau interpretat ostentativ într-un anumit fel. Dar situația s-a schimbat, spune editorul și, astăzi, Nae Ionescu și elevii săi, această „arcă a lui Nae” ilustrează grăitor ceea ce în filozofia sistematică numim o unitate în diversitate, al cărei conținut este îmbogățit prin contribuții de seamă ale fiecărei personalități într-un domeniu sau altul și împreună constituind un moment de culme în spiritualitatea românească.³

² *Ibidem*, p. 2 (nenumerotată).

³ Nae Ionescu, *Opere I. Cursuri de metafizică*, ed. cit. p. 73.

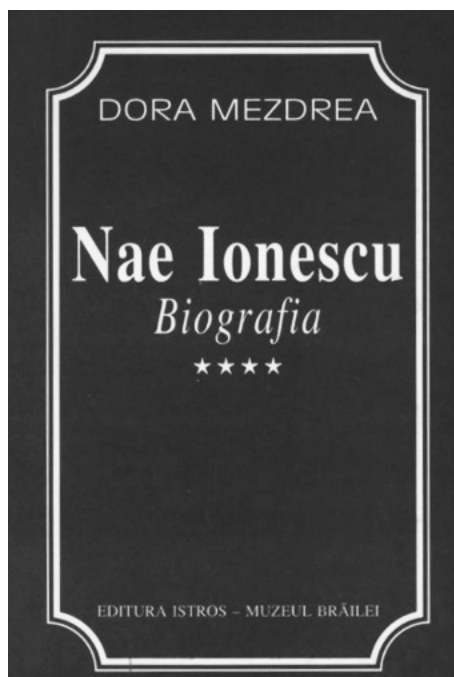

Interesul pentru opera filozofului se transmite din generație în generație. Prestigioasa cercetătoare **Dora Mezdrea**, absolventă a Universității din București (1982) este autoarea unei temeinice biografii în 4 volume, rodul multor ore de cercetare asiduă prin arhivele diverselor instituții unde a activat Nae Ionescu. În încheierea celor 4 volume impresionante, Dora Mezdrea îl caracterizează succint pe Nae Ionescu: „Contemporan al marilor mișcări spirituale ale veacului, dintre care pe unele le prefigurează cu mult înaintea celor ce și-au căpătat ulterior notorietatea, de la teoria relativității la curentul intuiționist în logică și la restaurarea metafizicii în funcția ei originară [...] format în disciplina germană de gândire, dar hrănit adânc din sevele ethosului românesc, el și-a concentrat eforturile asupra înălțării spirituale a țării, așa cum o cereau exigențele noului statut postbelic al țării întregite. Ca filozof, Nae Ionescu scoate gândirea românească din dependența față de școlile apusene, devenită obișnuință în veacul al XIX-lea, când cei ce se întorceau de la studii în Apus expuneau în țară curentele studiate acolo, incapabili să iasă de sub puterea lor de seducție. Dar activitatea lui filozofică nu poate fi despărțită de contribuția fundamentală a discipolilor lui, altfel spus, de Școala lui de filozofie”, dovedind astfel că este un lider în cel mai profund sens al cuvântului. Pe lângă multele roluri pe care le-a jucat Nae în viața românească interbelică, Doza Mezdrea îl subliniază în mod special pe acela de formator, de modelator al celor din jur, deci de lider care se străduiește să aleagă și să școlească ucenici în ale filozofiei, pentru a construi astfel „edificiul pe fundamentele așezate de Dascălul lor, ducând, totodată, în lume, ecoul

inconfundabil al puterii românești a gândului. Experiență irepetabilă, Școala de filozofie Nae Ionescu rămâne un moment unic în istoria culturii românești, care aspiră la universalitate.”⁴

Dora Mezdrea își încheie monumentală lucrare cu mărturisirea crezului care a condus-o la realizarea ei:

„Cu încredințarea că ne aflăm înaintea unei mari împliniri a spiritului românesc, care se cuvine să fie adusă în lumina conștiinței tuturor, interiorizată și făcută să rodească, am închinat strădania noastră vreme de mai bine de un deceniu gânditorului și omului Nae Ionescu, pentru ca neamul pe care l-a slujit până la dăruirea de sine să-l cunoască, să-l cinstească și, prin el, la cunoștința adevărului să ajungă.”⁵

Coleg de generație al Dorei Mezdrea, **Radu Găină** s-a apropiat de Nae în aceeași perioadă a interdicției, după cum singur mărturisește: „Sunt absolut al Facultății de Istorie-Filosofie de la Iași, așa că de Nae am auzit, și apoi am citit în samizdat, încă din anii studenției, între 1984 și 1988. Nu-mi imaginaș, desigur, pe atunci, posibilitatea de a realiza un film despre profesorul lui Eliade, Cioran, Noica, Vulcănescu. În 1993 am intrat la Facultatea de Film din București, iar din 1994 m-am angajat la Televiziunea Română. Aici realizez

⁴ Dora Mezdrea, *Nae Ionescu. Biografia*, vol. IV, Ed. Istros – Muzeul Brăilei, 2005, p. 567.

⁵ *Ibidem*.

documentare cu subiecte din sfera largă a istoriei, filosofiei, religiei, literaturii și artelor plastice.”⁶

Și așa a apărut în 2011 filmul de televiziune în 7 episoade *Profesorul și discipolii* al realizatorului de televiziune Radu Găină, film care i-a tulburat pe mulți dintre cei care l-au vizionat, după cum aflăm dintr-o mărturie postată pe internet, căci magia de odinioară a Profesorului continuă să se exercite și astăzi asupra tinerei generații, de astă dată prin intermediul artei cinematografice: „Cu două săptămâni în urmă, am văzut pe TVR Cultural documentarul *Profesorul și discipolii*, dedicat complexului personaj Nae Ionescu. Familiarizată cu el din paginile revistei *Historia*, din cele ale cărții lui Dan Ciachir, dar, mai ales, din *Memoriile* Marucăi, documentarul m-a atras pentru că dădea imagine unor idei latente din mintea mea. A fost ca un fel de vrajă, la care au participat nu doar actorii ce întruchipau personajele epocii, ci și testimonialii (*sic!*) care îl explicau pe logician. Dar, peste toate și toți, meritul magiei îi revine regizorului Radu Găină, cel care a dăruit telespectatorului român această mărturie a valorii sociale, jurnalistice și literare pe care România a avut-o în perioada interbelică.”

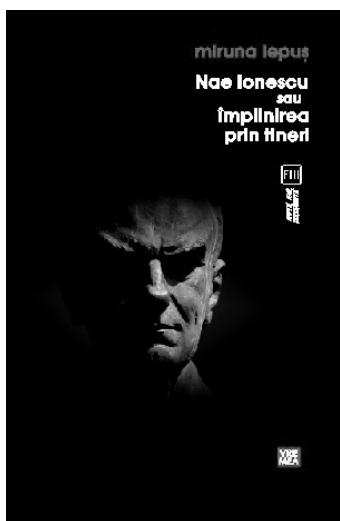
Întrebat ce anume l-a motivat să facă un film despre Nae Ionescu, care este mesajul trimis peste timp de acest trăirist, în ce măsură omul influențează filozoful, Radu Găină răspunde interlocutoarei sale: „Dacă ați simțit imboldul să-mi scrieți după vizionarea unui film documentar despre personalitatea lui Nae, îndrăznesc să-mi imaginez că, în interbelic, ați fi fost prezentă măcar o dată în sală la unul dintre cursurile lui. Și nu se știe ce s-ar fi putut întâmpla! Asta este cu Nae. E un ceva indefinibil în ceea ce a propus ființa acestui mare logician, «apaș metafizic» și practician rebel al trăirismului, care subjugă și tulbură, îndrăznesc să cred, în veșnicie. S-ar zice că împărtășim afinități electice, *specie aeternitas*.”⁷

La filmul despre Nae a ajuns ca urmare a intenției de a scrie o teză de doctorat despre *Omul religios*, pentru care trebuia să-l studieze pe Mircea Eliade și, firește, pe mentorul acestuia, Nae Ionescu. Vorbind despre valorile lui Nae Ionescu, Radu Găină spune: „Nu întâmplător, Nae propusese, în primul său curs la Universitate, ca mod de întâlnire spirituală, funcția epistemologică a iubirii. [...] Aceasta este lecția fundamentală a lui Nae, cea a cunoașterii prin iubire, atât de greu de împlinit de firea umană, cunoaștere care trebuie asumată plenar în timpul istoriei. Discipolii lui Nae și-au însușit-o, și ea, Iubirea, reprezentată cu grație de maestru cât a fost printre ei, le-a fost temeiul salvării în hruba istoriei. Sună atât de naeionescian îndemnul testamentar, mai presus de fire, al lui Mircea Vulcănescu în clipa înfruntării cu veșnicia: «Să nu

⁶ Radu Găină, „Un film despre Nae Ionescu îți poate marca destinul”, online 2 mai 2011, consultat 20.05.2012: <http://qmagazine.ro/actual/radu-gin-un-film-despre-nae-ionescu-i-poate-marca-destinul/>

⁷ *Ibidem*.

ne răzbunați!». Apoi, Nae a predicat libertatea gândului neîncorsetat în nicio chingă a convențiilor și obișnuințelor. Era adversar învederat al rutinei și al locului comun. Paideia lui a primenit spiritele, dar ignorarea ceremonialelor retorice tradiționale, așa cum scria Eliade mai târziu, a dus la «compromiterea lui» în ochii multor contemporani. «Nu e serios», se spunea; «nu e științific» – știința însemnând, pentru contestatorii lui, note erudite, bibliografie și citate în multe limbi. Și tot atât de compromițătoare apăreau în ochii «științificilor», preciza tot Eliade, meditațiile și considerațiile lui Nae în legătură cu «teme triviale», adică întâmplări de toate zilele. Adică viața în curgerea ei firească. Articolele lui Nae din *Cuvântul*, emancipate de jargonul academic – «scriu ca un băcan», mărturisea el –, sunt foarte moderne și astăzi și cred că pot fi un model de a face jurnalism lucid și tăios.”

Și interesul pentru destinul zbuciumat și ideile inspiratoare ale lui Nae rămâne viu și se transmite generațiilor următoare. Cam pe când Dora Mezdrea și Radu Găină studiau în samizdat scrierile Profesorului, se năștea **Miruna Lepuș** (născ. 1986), absolventă a Facultății de Relații Economice Internaționale din cadrul Academiei de Studii Economice din București și doctor în Teoria și Practica Editării, autoarea unui interesant studiu intitulat *Nae Ionescu sau împlinirea prin tineri*, Ed. Vreimea, București, 2010. Miruna Lepuș se simte atrasă de personalitatea mefistofelică a profesorului interbelic, pe care are libertatea să-l studieze fără opreliști. Remarcă îndeosebi constantele gândirii lui Nae Ionescu, regăsite în toate articolele lui: credința în Dumnezeu, dragostea de țară, admirația pentru

țăranul român și judecata lui sănătoasă, neîncrederea în partidele politice și în toți cei care pretindeau că vor să ne ajute. Interesantă este sublinierea neîncrederei lui Nae Ionescu în Europa – dacă ar fi trăit astăzi ar fi fost considerat un eurosceptic – neîncrederea sa în „proiectul european” era absolută, susține pe drept cuvânt Miruna Lepuș, citându-l pe Nae: „Nu există Europa. Europa e o ficțiune. [...] Nu există unitate spirituală. [...] Dar Europa nu e nici o unitate economică. [...] O unitate economică formată din totalitatea statelor Europei – asta nici nu există, nici nu se poate constitui.”⁸ Criza economică din 1929, asemănătoare în multe privințe cu cea care ne-a lovit în 2009, se putea soluționa, după părerea lui Nae Ionescu, numai atunci când ne vom hotărî să procedăm la reforma statului, căci nu credea în ceea ce numim astăzi reglementarea de la sine a pieței libere, adică automatismul regimului capitalism, prin care crizele se

⁸ Miruna Lepuș, *Nae Ionescu sau împlinirea prin tineri*, Ed. Vreimea, București, 2010, p. 80.